

НАСТАВНИК ИЗМЕЂУ ТЕОРИЈЕ И НАСТАВНЕ ПРАКСЕ

Зоран Аврамовић, Миља Вујачић (2010): *Наставник између теорије и наставне праксе*. Београд: Институт за педагошка истраживања, 21 цм, стр. 175.

Књига *Наставник између теорије и наставне праксе* представља ко-ауторски рад проф. др Зорана Аврамовића и др Миље Вујачић, а објављена је у оквиру библиотеке „Педагошка теорија и пракса“ у Институту за педагошка истраживања. Монографија је настала на основу емпиријских података прикупљених анкетирањем наставника и учитеља који су похађали семинар „Наставник као креатор климе у одељењу“ током 2006/07 године. Иако аутори наводе да нису имали почетни план истраживања, после одређеног броја семинара уочили су да је прикупљена грађа употребљива за теоријске анализе. На тај начин, истраживањем је обухваћено 300 наставника и учитеља основних школа и 115 наставника средњих стручних школа и гимназија. Циљ истраживања био је да се осветли наставна пракса из угла наставника и учитеља, као и да се стекне увид у њихова знања која примењују у настави. Покушавајући да сазнају како наставници виде и оцењују сопствени рад у учионици, аутори су процењивали и усклађеност праксе са савременим теоријским знањима о настави и раду наставника.

Монографија је обима 175 страница, а списак литературе садржи 102 референце. Основни текст је, поред *Увода* и *Завршног осврта*, подељен на 10 целина: *Методолошки оквир истраживања*, *Како наставници виде сами себе*, *Мишљења наставника о значајним питањима наставе*, *Како наставници схватају термин усмереност на ученика*, *Наставници и промене у квалитету часа*, *Однос наставника према даровитим ученицима*, *Сарадња међу наставницима*, *Наставник и његове грешке у настави*, *Наставник и проблем стварања социјалне климе у одељењу* и *(Само)усавршавање наставника као услов компетенције*.

У првом поглављу представља се методолошки приступ реализованог истраживања и оно започиње приказом разлика између стандардне и нестандартне методологије. У наставку, аутори појашњавају и властити методолошки избор. Наиме, реализовано истраживање припада нестандартној методологији, али се у тексту објашњава да је овакво опредељење било потребно да би се постигао специфични циљ испитивања. Чињеница да су наставници и учитељи одговарали на питања отвореног типа, не знајући да учествују у истраживању, свакако је утицала на искреност у саопштавању. Друго поглавље односи се на самоперцепцију наставника и учитеља, а приказани су одговори испитаника на три питања: које су карактеристике наставника заступљене у наставној пракси; затим, које су пожељне карактеристике наставника и, коначно, како би ученици оценили рад испитиваног наставника. Прикупљени подаци указују на релативан несклад између процена испитаника – иако су најчешће наводили да запажају негативне особине наставника у практичном реализовању наставе, наставници и учитељи су истовремено веома позитивно оценили властити рад, посматрано из перспективе ученика. Аутори примећују да високо самовредновање наставника, процењујући из перспективе ученика, указује на низак ниво њихове самокритичности. У трећем поглављу представљени су подаци о томе шта наставници мисле да су значајна питања наставе. На основу добијених одговора, утврђено је да велики број наставника препознаје значај методичких питања наставе (као што су циљеви, избор наставних метода, средстава и облика рада), док је значајно мањи број оних који истичу важност социоемоционалних питања наставе (клима у одељењу, окружење, дисциплина, комуникација и друго). Такође, закључено је да не постоје битне разлике између одговора наставника основних школа и наставника који предају у средњим стручним школама и гимназијама. Четврто поглавље посвећено је *настави усмереној на ученика*, оријентацији која је све присутнија у савременој педагошкој теорији и пракси. Од наставника и учитеља тражило се да саопште шта подразумевају под појмом усмереност на ученика. Резултати показују да наставници углавном истичу важност излажења у сусрет потребама и интересовањима ученика, док се друге димензије индивидуалности (као што су пол, темперамент, стил учења или породично порекло) не појављују у одговорима. У петом поглављу разматрају се чиниоци који утичу на квалитет наставног часа. Наставници сматрају да одговорност за квалитет наставног часа сносе и ученици и наставници. Уочено је и да учитељи и наставници у основним школама чешће наводе значај метода рада, него што то чине наставници средњих стручних школа и

гимназија. На основу овог налаза, аутори износе претпоставку да су учитељи и наставници у основним школама оспособљенији у методичком смислу, у односу на наставнике средњих стручних школа и гимназија. Однос наставника према даровитости ученика представљен је у *шестом поглављу* монографије. Налази истраживања указују на то да наставници углавном примећују и процењују даровите ученике на основу талента за поједине предмете, и да је то најчешће предмет који они предају. Закључено је да наставници даровитост одређују искључиво према когнитивним способностима, док остале таленте ученика не помињу. У *седмом поглављу* испитиван је квалитет сарадње између наставника. Установљено је да, иако наставници саопштавају да веома често међусобно сарађују, овај аспект наставног рада није довољно развијен. Испитаници извештавају да сарађују око ограниченог броја проблема, а аутори примећују да су за сарадњу најчешће повод они елементи наставе на који наставници не могу да утичу. *Осмо поглавље* бави се питањем грешака у раду наставника. Грешке су саставни део сваке праксе, а корисно је сазнати које грешке наставници примећују у свом раду. Испитивани наставници најчешће су наводили грешке дидактичко-методичког типа, а ређе педагошке, стручно-сазнајне, персоналне, професионалне и социјално-моралне грешке. Аутори сматрају да је објашњење оваквог налаза треба тражити у дидактичко-методичкој оспособљености наставника, нарочито у току њиховог формалног школовања. Коначно, упућује се и на могуће правце даљег испитивања проблема грешака наставника у настави. У *деветом поглављу* разматра се улога наставника у стварању позитивне климе у одељењу. Аутори указују на то да је у литератури углавном присутан нормативистички приступ проблему климе у одељењу. Међутим, овај аспект наставног рада треба сагледати у вези са низом других фактора. Зато у наставку аутори приказују утицај који интерперсоналне способности наставника, социјални процеси у учионици, карактеристике ученика и односи моћи, имају на стварање климе у одељењу. *Десето поглавље* посвећено је питању компетенција наставника и важности његовог усавршавања и самоусавршавања. Аутори упозоравају на факторе који могу негативно да утичу на афирмацију компетентног наставника, као што су идеолошки и политички чиниоци, културно-ментална свест, прописана институционализована и правна решења и конкурентност радног места. У *закључку*, аутори констатују да резултати истраживања сведоче о значајном раскораку између теорије и наставне праксе, односно да наставници своја теоријска знања недовољно користе у практичном раду. Иако су наставницима донекле познате карактеристике теоријских мо-

дела квалитетног наставног рада, њихови одговори илуструју и то на који начин и у којој мери имплицитне педагогије наставника могу да буду ометајући фактор за праксу.

Монографија проф. др Зорана Аврамовића и др Миље Вујачић не-сумњиво представља значајан допринос разматрању везе између теорије и наставне праксе. Позиционирањем наставника у простор између теоријских знања и захтева практичног рада у настави, аутори осветљавају вишеструке улоге у којима се наставник налази. Аутори нас подсећају на сложеност задатака усаглашавања апстрактне теорије и конкретне праксе. Поред тога, вредност ове монографије огледа се и у специфичном методолошком приступу, односно у начину на који су прикупљани подаци.

Фокусирајући се на наставника и наставну праксу, аутори студиозно, јасно и прегледно обрађују низ основних питања наставе. У поглављима су вешто и складно повезани теоријски и емпиријски налази, на основу релевантне литературе и коришћењем поступака квалитативне и квантитативне методологије. Аутори су успешно употребили властита социолошка и педагошка знања и искуства, што проучавању ове теме даје квалитет интердисциплинарности. Монографија ће свакако користити педагозима, психолозима и социолозима, а нарочито самим наставницима, како би проширили своје знање и унапредили властиту наставну праксу.

Владета Милин
Институт за педагошка истраживања